

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У статті досліджено основні напрями розвитку ринку фінансових послуг, тенденції мобілізації фінансового капіталу у сфері українського ринку фінансових послуг. Основною метою розвитку українського ринку фінансових послуг є сприяння фінансовій стабілізації, поступовому розвитку національної економіки та її захисту від несприятливих зовнішніх впливів.

Ключові слова: економічний розвиток, ринок фінансових послуг, фінансові інструменти, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, фінансові компанії, кредитні спілки.

Постановка проблеми. У високорозвинених економіках ринок фінансових послуг як сфера мобілізації фінансового капіталу набуває особливого значення. Особливістю розвитку ринку фінансових послуг в останні десятиліття є перш за все зростання різних фінансових інструментів та інститутів.

Актуальним на сьогодні є дослідження проблеми створення та розвитку ефективно функціонуючого ринку фінансових послуг, який може забезпечити економіку країни достатньою кількістю інвестиційних ресурсів, які необхідні для стабільного розвитку економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема мобілізації фінансових ресурсів у ринковій економіці, розвитку ринку фінансових послуг та його впливу на економічне зростання країни присвячено значну кількість фундаментальних прикладних наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Чимало вітчизняних авторів займаються вивченням проблем формування моделі розвитку фінансового ринку – С.І. Архієреєв, Я.В. Зінченко, В.В. Корнеєв, В.М. Лютий, А.А. Пересада, В.П. Унінець-Ходаківська, В.М. Шелудько, І.О. Школьник. Зокрема заслуговують на увагу і дослідження західних авторів: Ф. Алена, Р. Бернарда, А. Бута, М. Квинтина, Р. Левіна, Я. Міркіна, П. Хартмана та ін.

Метою статті є висвітлення сучасних тенденцій розвитку ринку фінансових послуг в Україні та перспектив його подальшого удосконалення.

Виклад основного матеріалу. До основних напрямів діяльності сучасного ринку фінансових послуг належить акумуляція заощаджень населення, кредитування певної сфери економіки або господарської діяльності, надання іпотечних кредитів, організація пенсійного та соціального забезпечення населення.

Глобалізація формує масштаби і характер розвитку фінансових ринків як у світовому, міжнародному, регіональному масштабах, так і в усіх країнах світу (це стосується як розвинутих країн, так і країн світової периферії). Сьогодні інтернаціоналізація фінансових ринків є невід'ємним елементом механізму розподілу та перерозподілу ресурсів.

У розвинутих країнах фінансовий ринок є необхідним та невід'ємним середовищем для забезпечення ефективного функціонування економіки та соці-

альної сфери. До основних факторів, що спричинили виникнення та бурхливий розвиток фінансових ринків, належать потреби у додатковій мобілізації коштів для забезпечення розвитку економіки країни.

Досконалий фінансовий ринок – це ринок, який може точно й своєчасно відображати попит і пропозицію фінансових ресурсів і з найменшими затратами звести за допомогою посередників одне з одним постачальників і споживачів грошей або капіталу [6, ст. 4].

Для стабільного розвитку економіки України все більше значення набуває створення та розвиток ефективно функціонуючого ринку фінансових послуг, який може забезпечити економіку країни достатньою кількістю інвестиційних ресурсів.

Проблема українського ринку фінансових послуг полягає у відсутності фінансових ресурсів для забезпечення інвестиційного попиту з боку реального сектора економіки. Відповідно, вирішення цієї проблеми передбачає створення умов, які б дозволили додатково залучити внутрішні фінансові ресурси, а також створити привабливі умови для іноземних інвесторів [1, с. 92].

Основні недоліки функціонування ринку фінансових послуг:

- недостатня ліквідність фондового ринку;
- переважання державних цінних паперів;
- недостатня прозорість діяльності емітентів та професійних учасників ринку;
- нерозвиненість правової бази, неадекватність її сучасним вимогам діяльності на ринку фінансових послуг;
- низький технологічний рівень функціонування ринкової інфраструктури;
- низький рівень корпоративної культури;
- недостатня обізнаність більшої частини населення з питань фінансового ринку [3, с. 95].

Ринок фінансових послуг є одним з механізмів забезпечення конкурентоспроможності економіки країни, оскільки розподіл фінансових ресурсів на цьому ринку відбувається на конкурентній основі, що дозволяє спрямувати інвестиційні потоки у найбільш привабливі сегменти економіки і тим самим сприяти економічному зростанню. Саме тому формування фінансового ринку, здатного до ефективного мобілізації внутрішніх фінансових ресурсів та спроможного утримувати конкурентні позиції на глобальному ринку капіталів є надзвичайно важливим для будь-якої держави [2, с. 83].

В Україні ринок фінансових послуг розвинутий ще не достатньо, про що свідчать досліджені показники діяльності таких фінансових посередників, як страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, кредитні спілки, фінансові компанії.

Найбільш розвиненим сектором ринку фінансових послуг в Україні є сегмент страхового ринку, це пов'язано зі значним попитом на страхові послуги. Кількість страхових компаній станом на 30.09.2012 становила 448 компаній [4].

Станом на 30.06.2012 обсяг загальних активів страховиків становив 49 234 млн грн, що на 14,9% більше порівняно з відповідним показником станом на 30.06.2011. Динаміку зміни фінансових активів страхових компаній наведено на рис. 1.

Однією з основних проблем для страхових компаній залишається недостатня кількість ліквідних фінансових інструментів для проведення ефективної політики інвестування коштів.

В умовах посилення відкритості української економіки все більшої актуальності набувають питання конкурентоспроможності українського страхового ринку та реформування страхової галузі.

Ефективне функціонування страхових компаній в Україні, їх успішний та динамічний розвиток, обсяги на напрями фінансування суб'єктів господарю-

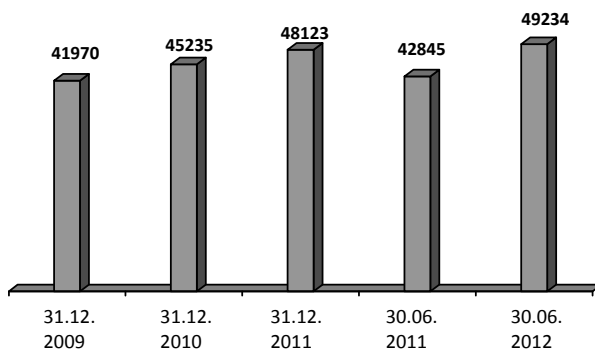

Рис. 1. Динаміка активів страховиків за 2008–2011 рр. та перше півріччя 2012 р. в Україні, млн грн [4]

вання залежатимуть від розширення переліку страхових послуг, підвищення їхньої конкурентоспроможності, удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності, підвищення вимог до порядку створення діяльності страхових компаній, подальшої інтеграції України в міжнародні структури, а також створення оптимальної структури співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням, залучення страхового ринку до вирішення найважливіших питань соціального страхування тощо [6, с. 146].

Важливе місце в акумулюванні, ефективному розміщенні, перерозподілі фінансових ресурсів, а також у створенні сприятливих умов для розвитку суб'єктів реального сектора економіки, формування фінансово-кредитного потенціалу вітчизняної економіки, розширення та полегшення доступу до дешевих кредитних і фінансових ресурсів займають кредитні установи небанківського типу, на жаль, цей сектор в українській економіці є недостатньо розвиненим. Останніми роками спостерігається тенденція збільшення кількості кредитних установ, це обумовлено підвищенням доступності отримання кредитів у кредитних спілках порівняно з банківськими кредитами та підвищенням довіри населення до цих установ.

Проаналізувавши статистичні дані, наведені Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України про діяльність кредитних спілок, інших кредитних установ та юридичних осіб публічного права, ми склали табл. 1.

Загалом, динаміка основних показників діяльності фінансових установ свідчить про поступове зростання попиту на фінансові послуги, діяльність кредитних установ має тенденцію до зростання основних показників діяльності і засвідчує, що зазначені установи впевнено займають своє місце на ринку фінансових послуг. На жаль, акумульованих ними ресурсів недостатньо, щоб усі підприємства могли забезпечити собі стабільний розвиток на ринку.

Збільшення видів та кількості професійних учасників фінансового ринку призводить до зниження ціни фінансових послуг та вартості інвестиційного капіталу. Адже присутність на фінансовому ринку значної кількості посередників із широким спектром послуг сприяє загостренню конкуренції між ними [4].

Сьогодні в Україні зареєстровано понад 260 фінансових установ, які надають такі види послуг: фінансовий лізинг, порука, гарантії, факторинг, фінансові кредити за рахунок власних коштів, обмін валют та ін. Обсяги операцій фінансових компаній наведено в табл. 2.

За перше півріччя 2012 р. відбулося збільшення обсягів надання позик у 4 рази, послуг факторингу у 2,5 рази, операцій з переказу грошових коштів у 2,4 рази та гарантій в 33,4 рази порівняно з відповідним періодом 2011 р. Зростан-

Таблиця 1

Динаміка основних показників діяльності кредитних спілок, інших кредитних установ та юридичних осіб публічного права в Україні

Кредитні установи	Станом на 30.09.2011	Станом на 30.09.2012	Темп приросту, %
			Станом на 30.09.2011/ станом на 30.09.2012
Кредитні спілки			
Кількість зареєстрованих кредитних спілок	610	614	0,7%
Загальні активи, млн грн	2432,8	2730,2	12,2
Кредити, надані членам кредитних спілок (залишок на кін. періоду), млн грн	2281,9	2581,9	13,1%
Капітал, млн грн	958,8	1171,6	22,2
Інші кредитні установи			
Кількість зареєстрованих кредитних установ	48	54	12,5
Загальні активи, млн грн	3051,2	3985,8	38,7
Обсяги виданих кредитів на звітну дату, млн грн	1487,5	2328,8	54,2%
Юридичні особи публічного права			
Кількість зареєстрованих юридичних осіб публічного права (на кінець періоду)	29	29	–
Загальні активи, млн грн	6288,7	4246,5	–32,8 %
Обсяги виданих кредитів на звітну дату, млн грн	2,529,2	1350,6	–46,6%

Таблиця 2

Динаміка обсягів фінансових послуг в Україні

Види фінансових послуг	Перше півріччя 2011	Перше півріччя 2012	Темп приросту, %
			Перше півр. 2012/ перше півр. 2011
Надання фінансових кредитів за рахунок власних коштів	455,1	177,2	–61,1%
Надання позик	62,8	251,1	299,8%
Надання порук	0,6	0,3	–50%
Фінансовий лізинг	6,6	0,8	–87,9
Надання гарантій	3,8	127,0	3242,1 %
Факторинг	2222,1	5513,2	148,1
Операції з обміну валют	7705,0	5642,6	–26,8
Операції з переказу грошових коштів	1935,5	4638,8	139,7

ня цих показників свідчить про поступовий розвиток ринку фінансових послуг та збільшення довіри з боку громадян до фінансових установ.

Система недержавного пенсійного забезпечення становить третій рівень системи пенсійного забезпечення в Україні. Її розбудова здійснюється з 2004 р. після набрання чинності Законом України «Про недержавне пенсійне забезпечення». Основу такої системи складають недержавні пенсійні фонди.

Система недержавного пенсійного забезпечення протягом останніх років розвивається досить динамічно. На підставі проведеного дослідження було побудовано таблицю основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів та темпи їх приросту, що наведено в табл. 3.

Таблиця 3

Динаміка основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні

Недержавні пенсійні фонди	2011	9 міс. 2012	Темп приросту,%
			9 міс. 2012/2011
Загальна кількість укладених пенсійних контрактів, тис. шт.	75,0	62,2	-17,1 %
Загальні активи, млн грн	1386,9	1549,2	11,7%
Пенсійні внески, млн грн, у т. ч.:	1102,0	1248,1	13,3%
від фізичних осіб	50,6	56,0	10,7%
від юридичних осіб	1051,2	1191,9	13,3%
від фізичних осіб-підприємців	0,2	0,2	0,0 %
пенсійні виплати, млн грн	208,9	237,0	13,5%

Недержавне пенсійне забезпечення в Україні знаходиться на початковому етапі розвитку, проте спостерігається позитивний темп розвитку. Незважаючи на зменшення кількості недержавних пенсійних фондів, відбувається збільшення кількості укладених пенсійних контрактів, кількості осіб, що отримують пенсії, та загальний обсяг пенсійних виплат.

Висновки. Ринки фінансових послуг є ключовим фактором мобілізації фінансово-капітальних ресурсів у ринковій економіці, а також інструментом проведення інноваційної політики у державі. Вони постають невід'ємним атрибутом інституційного регулювання національної економіки.

Ринок фінансових послуг України знаходиться на початковому етапі розвитку, про що свідчать проаналізовані статистичні дані. Ми можемо спостерігати позитивну динаміку розвитку майже усіх напрямів функціонування ринку фінансових послуг, це пов'язано зі зростанням попиту на фінансові послуги.

До основних проблем розвитку ринку фінансових послуг належить недосконала законодавча база, відсутність повної та правдивої інформації стосовно учасників фінансового ринку, велика кількість спекулятивних операцій.

Державна політика розвитку фінансового ринку має бути спрямована на постійне підвищення рівня капіталізації економіки, а фінансовий ринок може та повинен розглядатися як важливий важіль якісного удосконалення інвестиційного процесу в державі.

Список використаної літератури

1. Бобров Є.А. Роль та місце ринку фінансових послуг у структурі фінансового ринку / Є.А. Бобров // Фінанси України. – 2011. – № 4. – С. 88–94.
2. Бутенко О.В. Роль іноземних банків у формуванні інноваційних національних банківських систем / О.В. Бутенко // Банківська справа. – 2010. – № 1. – С. 83.
3. Малютін О.К. Оцінка фінансового сектору та його значення в економічному розвитку України / О.К. Малютін // Фінанси України. – 2011. – № 3. – С. 92–100.
4. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/742.html>

5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України (від 12.07.2001 №2664-111) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

6. Школьник І. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку: монографія / І. Школьник. – Суми : Мрія-1, УАБС НБУ, 2008. – 348 с.

7. Юрій С. Ринок фінансових послуг як інституційна основа ринкової економіки / С. Юрій, О. Луцишин // Фінанси України. – 2010. – № 11. – С. 48–59.

8. Ящук В.В. Ринки фінансових послуг як складова системи економічного розвитку / Ящук В.В. // Фінанси України. – 2010. – № 1. – С. 115–121.

В статье исследованы основные направления развития рынка финансовых услуг, тенденции мобилизации финансового капитала в сфере украинского рынка финансовых услуг. Основной целью развития украинского рынка финансовых услуг является содействие финансовой стабилизации, постепенному развитию национальной экономики и ее защите от неблагоприятных внешних влияний.

Ключевые слова: *экономическое развитие, рынок финансовых услуг, финансовые инструменты, страховые компании, негосударственные пенсионные фонды, финансовые компании, кредитные союзы.*

Basic directions of market of financial services development are investigational in the article. Tendencies of mobilization of financial capital are in the sphere of the Ukrainian market of financial services. The primary purpose of development of Ukrainian to the market of financial services is an assistance of the financial stabilizing, to gradual development of national economy and her protecting from unfavourable external influences.

Key words: *economic development, market of financial services, financial instruments, insurance companies, non-state pension fund, financial companies, credit unions.*

Одержано 15.02.2013.